

TVAR MĚSTA A DOSTUPNOST KRAJINY

Téma disertační práce: Udržitelný rozvoj městských regionů 21. století.

Autor: Mgr., Bc. Jindřich Felcman
E-mail: jindrich.felcman@kraj-lbc.cz

Školitel: prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Obor: Urbanismus a územní plánování

OPTIMÁLNÍ FORMA ROZVOJE STŘEDNĚ VELKÝCH MĚST

Kvalita životního prostředí ve městě je rozhodující argument pro to, zda ve městě zůstat nebo odejít bydlet do domu na předměstí. Mnoho parametrů hovoří ve prospěch života ve městě. V něm je mnohem více pracovních příležitostí, mnohem dostupnější veřejná i komerční vybavenost. Nicméně atraktivita městského prostředí v mnoha případech pokulhá a tak město své potenciální obyvatele odrazuje. V naší práci se zabýváme jedním z klíčových aspektů atraktivity města, kterým je možnost přístupu do volné krajiny.

Středně velká města (okolo 100 000 obyv.) v sobě mohou skloubit přednosti městského a venkovského prostředí. Na jedné straně mohou nabízet solidní nabídku pracovních příležitostí a občanské vybavenosti. Na druhé straně je to poměrně nezatížené a zdravé prostředí, které je v blízkém kontaktu s okolní volnou krajinou. Rozvoj těchto měst by měl vycházet ze zásady respektování těchto hodnot, tzn. volit takové strategie rozvoje, které budou vytvářet minimální bariéry mezi městem a volnou krajinou. Přitom ale také nabídnout možnost dostatečně atraktivního bydlení.

Tento dílčí projekt řeší otázku udržitelného rozvoje městských regionů středně velkých měst a to z pohledu vývoje tvaru města a s tím související možnosti dostat se z města na jeho okraj. Analýza nahlíží na město z nadhledu, neřeší detailní dostupnost území města, existenci a funkčnost zelených pásů apod. Soustředí se pouze na celkový tvar města, který funkčnost navazujících opatření k dostupnosti zeleně ve městě výrazně předurčuje.

ZDROJE:

- [1] Komplexní kritiku konceptu „compact city“ provedl ve své rešerši Neumann, M. The Compact City Fallacy. Journal of Planning Education and Research 2005, volume 25, s. 11 – 26. Z výsledků předchozích studií dovodil pochybný vztah mezi samotným zahušťováním měst a zvyšováním „welfare“ jejich obyvatel.
- [2] Stella, M., Stibral, M. „Krajina a evoluce“? Evolučně-psychologické teorie percepcie krajiny. Dostupné na: <http://www.envigogika.cuni.cz/>.
- [3] Šmajš, J. Ohrožená kultura. Brno: Host. 2011.
- [4] tamtéž, s. 147.
- [5] Cílek, V., Mudra, P., Ložek, V., Špryňár, P. Vstoupit do krajiny. O přírodě a paměti středních Čech. Praha: Dokořán. 2004, kap. 16.
- [6] Children and Nature Network. Children & Nature Worldwide: An Exploration of Children's Experiences of the Outdoors and Nature with Associated Risks and Benefits. 2012; Coutts, C. Greenway accessibility and physical-activity behavior. Environment and Planning B: Planning and Design 2008, volume 35, s. 552 – 563.

METODA

1. Zakreslení zastavěného území města Liberec z roku 2002, kdy byl vydán platný územní plán, přikreslení aktuálně vymezeného zastavěného území v připravovaném ÚP a dále přikreslení nových zastavitelných ploch navržených v připravovaném ÚP. Doplnění o zastavěné území těsně přiléhajících obcí (či jejich částí): Šimonovice, Dlouhý Most, Stráž nad Nisou, část města Jablonec nad Nisou – Proseč nad Nisou (ÚP z let 1998 až 2001).*
2. Zjednodušení tvaru zastavěného území a jeho transformace do čtvercových buněk o hraně 50 m.
3. Měření minimální vzdálenosti středu každé buňky na okraj města (jeho centrálního polygonu).

*Pojem zastavěného území v naší analýze neodpovídá termínu ve stavebním zákonu – zastavěné území vymezené v ÚP bylo redukováno na skutečně zastavitelné plochy (byly vyškrtány plochy nezastavitelné - zelená veřejná prostranství vymezená uvnitř hranice zastavěného území).

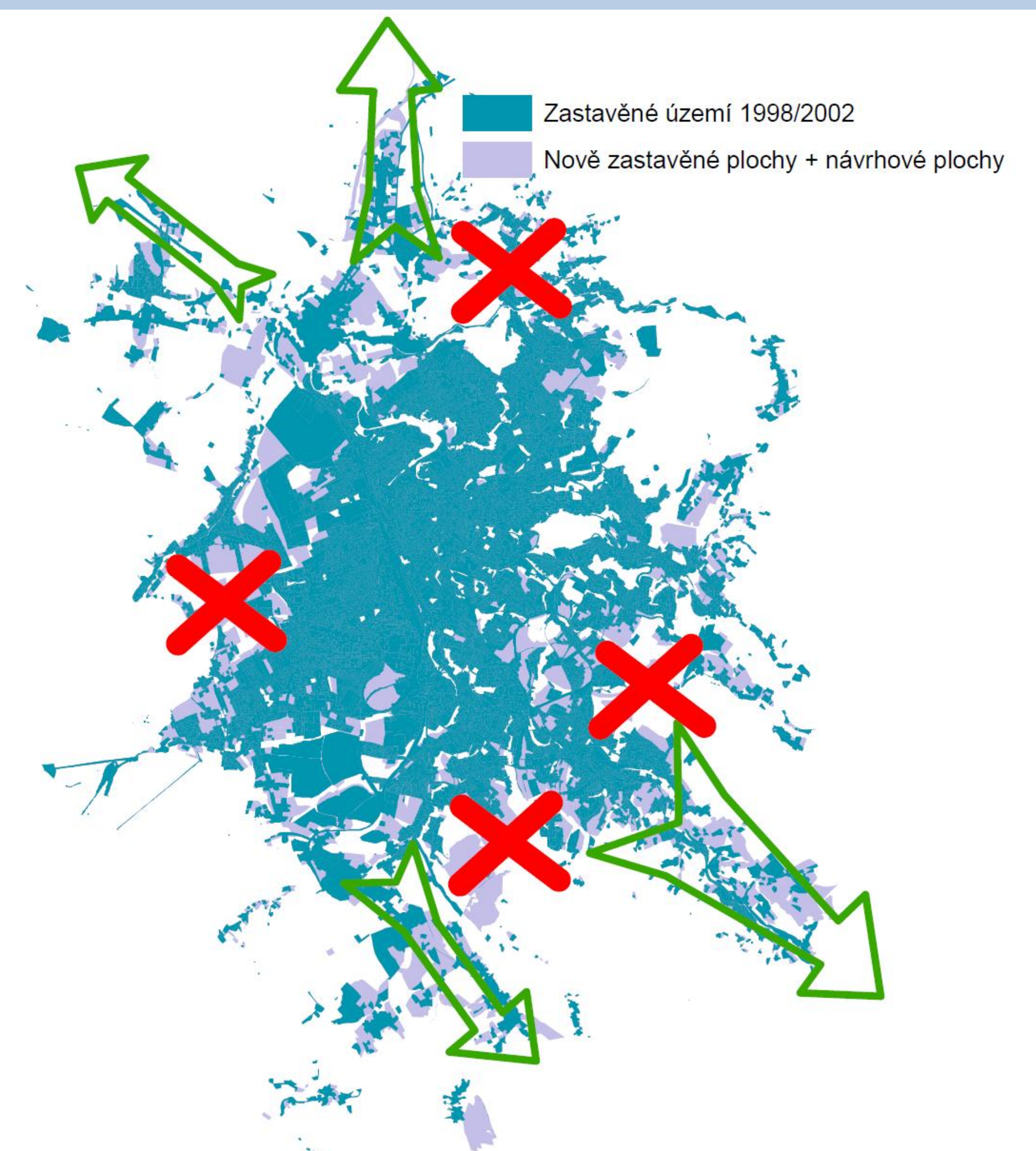

Zpracování tvaru zastavěného území v GIS – funkce smooth polygon (poloměr 250 m) a následná transformace do čtvercových buněk o hraně 50 m.

VYUŽITÍ ANALÝZY

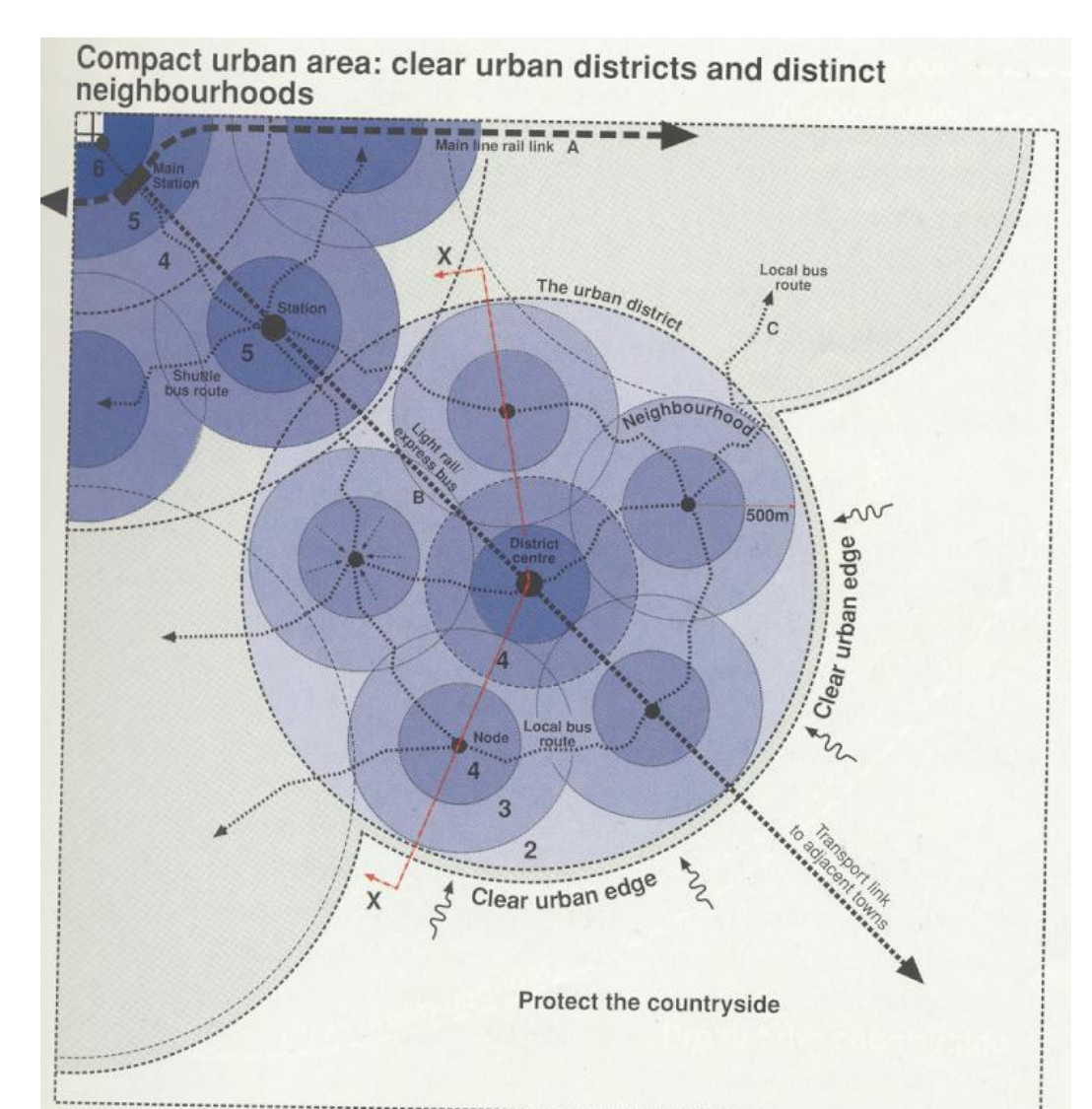
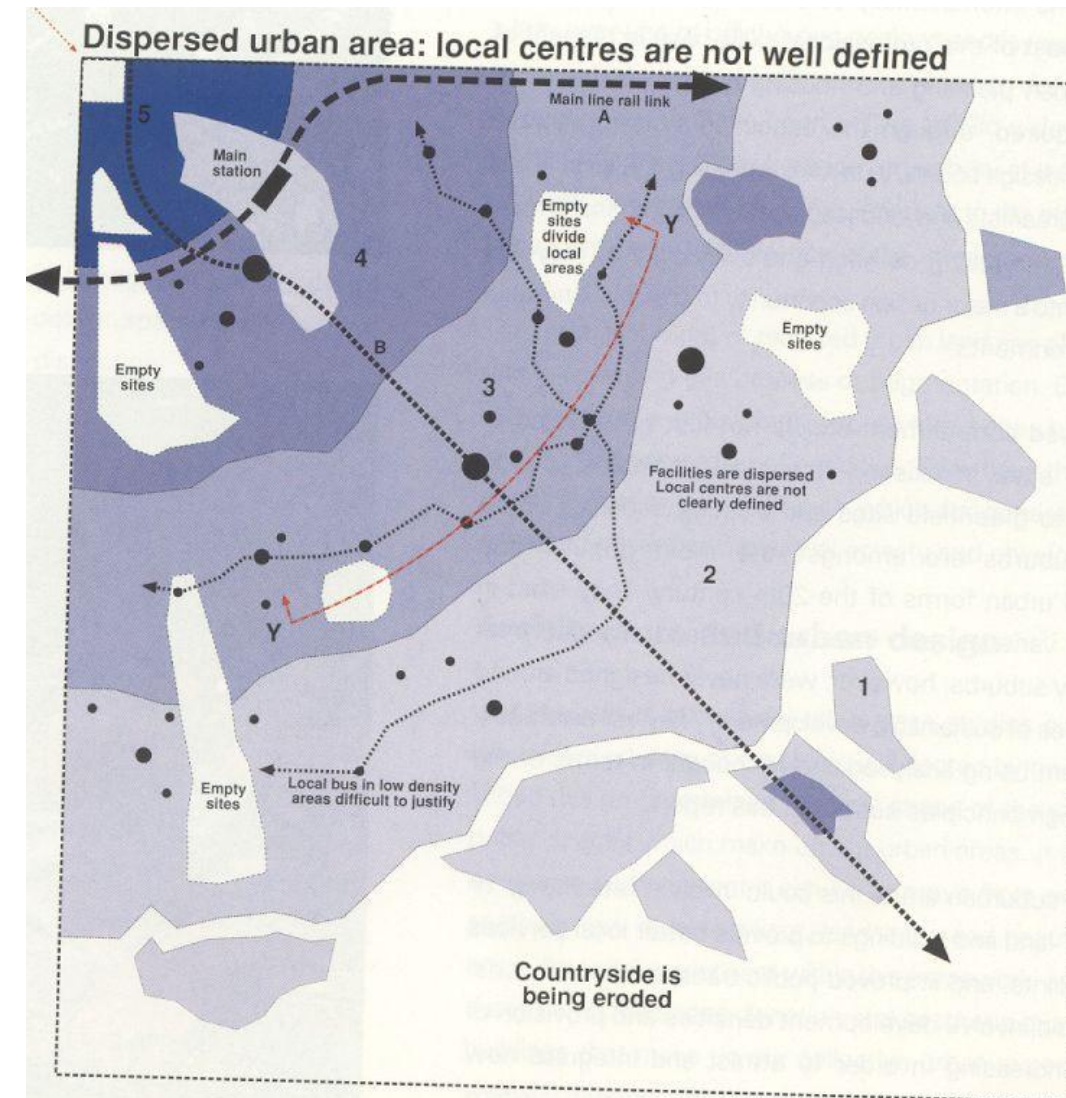
Měření dostupnosti volné krajiny může sloužit jako jeden ze vstupů pro promyšlenější umístování nových rozvojových ploch.

COMPACT CITY PARADOX:

Snaha o maximální zahušťování kompaktních měst se dostává do střetu s kvalitou jejich prostředí a na to navázanou atraktivitu obytného prostředí. Města zahuštěnější tak sice sledují principy udržitelného rozvoje, ale lidé z nich utíkají.[1]

Řešení předmětného dialektického střetu vidíme v principu radiálně-koncentrického rozvoje města – rozvoje ve formě vyběhávajících prstů podél dopravních os. Takový tvar města umožňuje rychlou dostupnost centra města a zároveň poskytuje jeho obyvatelům blízkost volné krajiny pro každodenní rekreaci.

Zdroj: Towards an Urban Renaissance [2]

PROČ POVAŽOVAT PŘÍSTUP DO VOLNÉ KRAJINY ZA KLÍČOVÝ PARAMETR?

Evoluční psychologie vychází z předpokladu, že naše mysl byla zformována během období vývoje lidského druhu pobytem ve volném prostředí pleistocénní (1,8 milionu let až 12 tisíc let před současností) východní Afriky, kde se rod *Homo* prokazatelně přibližně poslední milion a půl let vyvíjel. Zde se přibližně před 130 - 200 tisíci lety vyvinul i jediný recentní druh tohoto rodu, my, tj. *Homo sapiens sapiens*. Africkou kolébku opustil až před cca 100 tisíci lety a své životní návyky, které jej po celou dobu jeho existence provázely, tj. lovectví a sběračství (a spolu s tím i značnou část svého životního prostředí) začal dramaticky měnit až před nedávnem - přibližně před 10 tisíci lety (tj. nepatrný zlomek času, po který náš druh i rod existuje).[2] Příroda byla tudíž tím, co po stovku generací spolu s rodičovskou péčí nejvýrazněji utvářelo duchovní kostru lidské osobnosti. Učila člověka správně vnímat, pociťovat, hodnotit, respektovat, spolupracovat i bojovat.[3] Šmajš dále spekuluje. „Možná, že ztráta přímého kontaktu s přírodou u našich dětí, která je specifickou formou deprivace, je dnes jednou z příčin některých tzv. civilizačních problémů: rostoucího výskytu neuroz, všudypřítomného pocitu nudy, odcizení a ztracenosti mladých lidí ve velkých městech; vysoké zločinnosti, agresivity a závislosti mládeže na drogách, hernách apod.“[4]

Ve více méně spekulativní rovině uvažují o potřebě zdravé krajiny i další autoři vycházející z poznatků hlubinné ekologie: „Christopher Day říká, že kvality našeho okolí, ať již jsou konfrontační nebo harmonické, v nás rezonují. Rozladěné okolí provokuje sociální disharmonii a zvyšuje hladinu stresu. Poničená místa nás ničí.“[5]

vedle filozofických a evolučně ontologických argumentů však existují i výstupy z exaktních studií, které potvrzují, že přístup do volné krajiny zvyšuje množství fyzické aktivity obyvatel města (především u dětí) a přispívá k fyzické i psychické kondici lidí. (Např. vliv blízkosti parku od bydliště na výskyt obezity u dětí, vliv prostředí na čas strávený fyzickými aktivitami, využití zelených pásů v závislosti na jejich dostupnost apod.)[6]

VÝSLEDKY

	počet buněk	průměrná vzdálenost	počet buněk do 100 m	počet buněk nad 1000 m
1998/2002	18423	645	5059	5019
2012	20396	654	5289	5524
návrh	22884	720	5112	6979

Během 10 let se rozrostlo řešené území o cca 2000 buněk (tj. 500 ha). Další více než 500 ha je navrhováno. Růst skutečně proběhlý mezi lety 1998/2002 – 2012 měl za výsledek nárůst průměrné vzdálenosti na okraj sídla pouze o 9 m a počet buněk, které jsou od okraje vzdáleny více než 1000 m, vzrostl o 10%. Naproti tomu hypotetické využití nově navržených ploch by mělo za následek nárůst průměrné vzdálenosti o dalších 116 m a počet buněk vzdálených více než 1000 m od okraje by narostl o 25%.

Předmětem navazujících analýz by měla být identifikace příčin, proč má plánovaný růst – přes svůj obdobný rozsah jako růst již proběhlý – o tolik horší parametry. Další logické navázání na proběhlý výzkum by bylo propojení parametru dostupnosti krajiny s potenciálem dopravního napojení jednotlivých rozvojových lokalit.